

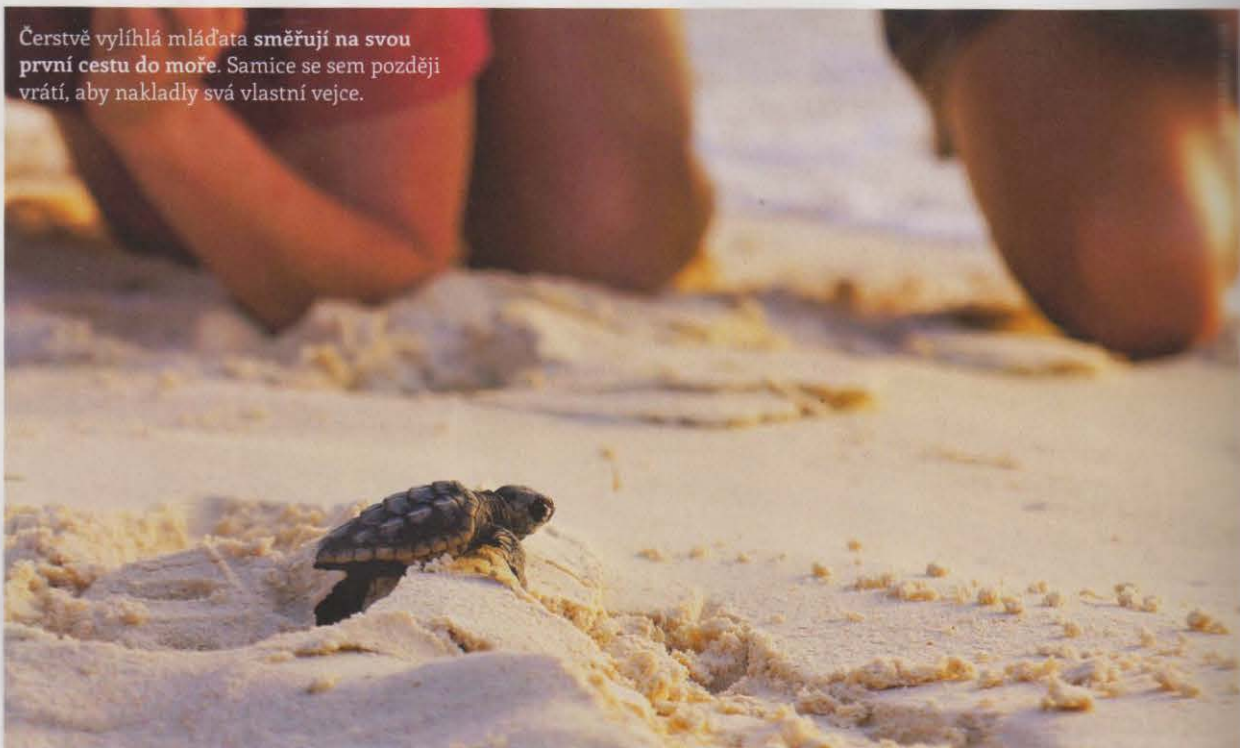

Ochranářem ŽELV

Reportáž ze Šrí Lanky od MILADY ŘEHÁKOVÉ

Čerstvě vylíhlá mláďata směřují na svou první cestu do moře. Samice se sem později vrátí, aby nakladly svá vlastní vejce.

Šrí Lanka, perla Indického oceánu, která nabízí množství přírodních krás. Jedním z doslova rajských míst je oblast Rekawa na jižním pobřeží ostrova. Nachází se jen pár kilometrů od populárního Tangalle, plného plážových barů a restaurací, masérských salonů a jiných turistických nezbytností. Sem, do Rekawy, se však jezdí za něčím jiným, za klidem a panenskou přírodou.

Místní pláž je chráněná. V noci je přístupná pouze s povolením, ve dne je přístupná volně, ale i tak na ní mnoho lidí nenajdete. Prudký břeh a velké vlny nejsou vhodné ke koupání a bez stínu byste se na pláži upekli. Se soumrakem však nastává nádherné přírodní divadlo a s ním důvod, proč sem každý večer míří okolo stovky turistů. Na pláž vylézají klást vejce mořské želvy. Potkat tu můžete hned několik druhů, konkrétně karetu obecnou, karetu pravou, karetu zelenavou, kožatku velkou či nejběžnější karetu obrovskou. O jejich bezpečí se tu starají hned dvě organizace, jednak státní a jednak organizace vedená místní komunitou. Právě ta organizuje každý večer prohlídky pro zájemce z řad turistů. Poplatek 1000 šrilanských rupií (asi 140 Kč), který organizaci zaplatíte, jde přímo místní komunitě. Díky tomu jsou si zdejší lidé vědomi toho, že želvy je potřeba chránit a mají z jejich přítomnosti přímý užitek. Jednoduše to už být ani nemůže a zde to skvěle funguje. Místních se na projektu angažuje opravdu hodně, věnují se turistům, ale také celou noc sledují pláž a monitorují místa, kam želvy nakladly vejce.

ORGANIZOVANÉ POZOROVÁNÍ

Představení začíná okolo osmé hodiny večer. Jsme v tropech, takže už je tma. V návštěvnic-

kém centru, plném obrázků jednotlivých druhů želv a informací, se scházejí turisté, kteří povětšinou přijeli tuktukem z nedalekého Tangalle, někteří jsou ubytováni v jednom z místních guest-housů přímo v Rekawě. Šéf místní ochranné komunity Saman se ujímá slova. Bohužel je jeho angličtině dost špatně rozumět, ale při troše snahy se dozvíte o tom, jak bude probíhat následující prohlídka a její pravidla, ale také informace o želvách i jejich biologii. Jeho kolegové mezitím mapují pláž, a pokud spatří želvu, jak vylézá z vody, dají echo. Po několika

Mořských želv celosvětově dramaticky ubývá, ohrožuje je zejména pytláctví

desítkách minut konečně signál přichází a zhruba stohlavý dav se přesouvá na pláž. Místní ochránáři dav pečlivě dirigují. Skupina je rozdělena na několik menších, zhruba po 10–20 lidech tak, abychom želvy co nejméně rušili. Na pláži je přísný zákaz používání bílého světla, ochránáři svítí pouze červeným. Také fotografování s bleskem je zakázáno. K želvě se smí přistoupit, až když začne proces kladení vajec. Do té doby je velmi citlivá na jakékoliv vyrušení a její snaha o rozmnožení by tak mohla být zmařena. Jsem nadšena, že toto všechno ochránáři hlídají a nejde jim pouze o byzny, tak jako to bohužel někdy i v na pohled dobře vypadajících centrech bývá. Hlavně z turistů vyrazit peníze, zvířata jsou k tomu pouze prostředníky. Tady

Šrí Lanka

↑↑ Pláž v Rekawa – přírodní ráj, kam se vracejí mořské želvy klást svá vejce. ↑ Snůšky, které by mohly být ohroženy například přílivem, se vyberou a vejce přesunou do chráněné líhně. Moje děti u toho nadšeně asistovaly.

je vidět, že je to naopak. Místní si dobře uvědomují hodnotu mořských želv a snaží se je opravdu chránit, aby se mohla i další generace vylihnout právě na této pláži. Želvy se totiž vracejí klást vejce na místo, kde se narodily. Mořských želv však celosvětově dramaticky ubývá. Jsou ohroženy zejména pytláctvím – lovem pro maso anebo vybíráním vajec, často také uvíznou v rybářských sítích, nebo se stanou obětí srážky s lodním šroubem jako ta, kterou jsme na pláži v Tangalle našli.

PROCES KLADENÍ

Želví samice se vydá z vody, aby na pláži našla místo pro kladení vajec. Většina želv dojde až na samotný kraj pláže, kde už začíná vegetace. Některé se však zastaví v půlce a začnou hrabat. Jámu pro vejce hrabe želva svými silnými zadními nohama. Tento proces

5 otázek pro: HANU SVOBODOVOU

ZAKLADATELKU ORGANIZACE CHRÁNÍME MOŘSKÉ ŽELVY

Organizace (www.morskezelvy.cz) působí hlavně v Indonésii, ale Hana Svobodová dělala konzultaci o efektivních metodách ochrany želv i pro ochránáře na Šrí Lance.

Jak to vlastně vypadá s mořskými želvami v Asii a celosvětově? Jsou ohrožené všechny druhy, a co je hlavní příčinou ohrožení?

Na světě je celkově sedm druhů mořských želv a všechny jsou ohroženy vyhynutím, některé jsou dokonce kriticky ohrožené. V Asii je situace mořských želv nejkritičtější, protože zde stále ve velkém probíhá pytláctví a kradení želvích vajec na jídlo. Tisíce vajec tak například z Indonésie putují do turistických restaurací v Číně a Singapuru. V oblasti, kterou chráníme (Berau na Borneu – osmé nejdůležitější místo pro karety obrovské na světě), tak bohužel želví populace za posledních 70 let klesla o 91%.

Funguje v rozvojových zemích efektivní ochrana jak legislativní, tak praktická?

Ochrana přírody v Asii je teprve v plenkách. Rozvojové země bohužel mají mnoho jiných starostí, často nemají ani státní svoz odpadu, řeší zdravotnictví a vzdělávání a na ochranu přírody ještě moc nemyslí. To je problém. Například v Indonésii ale už mají velmi dobré zákony, stačilo by je vymáhat a neházet klacky pod nohy ochránářům, kteří se snaží pomoci prakticky.

Pokud se chci do ochrany želv zapojit a nějaké centrum svou návštěvou podpořit (finančně či jako dobrovolník), jak poznám dobré ochránářské centrum?

Centrum, které želvy chrání efektivně, se na první pohled pozná špatně. Mnoho turistů se vlastně zlobí, že v takovém centru nejsou vidět během dne žádné želvy. Jenže to je právě správně. Mořské želvy patří do moře a ne do bazénků. Pokud jim chceme opravdu pomoci, měli bychom chránit jejich snůšky před vykradením pytláky. Můžeme želvy opatrně pozorovat při kladení vajec, můžeme právě vylihlé želvičky vypustit s ochránáři do moře, ale neměli bychom podporovat centra, kde želvy drží v bazénech, jen aby je mohli ukázat turistům a vzít si za to peníze, s tím je velký problém i na Šrí Lance. Želvám v bazénech zakrňují svaly, nedostávají přirozenou potravu, nemohou se dostatečně potápět, takže se jim špatně vyvíjejí plíce a co je nejdůležitější – po dvou dnech ztrácejí instinkt, odkud pocházejí a kam se mají v dospělosti vrátit naklást vlastní vejce.

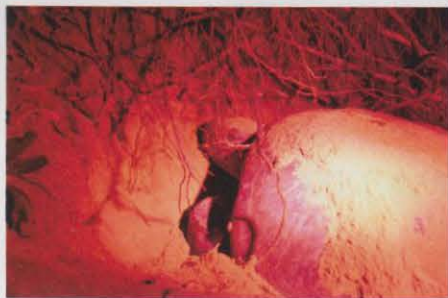
Jak moc důležitá je při ochraně želv práce s místní komunitou?

To je vlastně to nejdůležitější. Pokud přijede pár ochránářů z Evropy, budou sice před pytláky chránit želvy dobře, ale až odjedou, pytláci se zase vrátí. Je zásadní zaměstnat zdejší lidi a ukázat jim, že želvy jsou užitečnější v moři než na talíři. Jde to dělat různě, zaměstnáte místní jako ochránáře, děláte pro ně workshopy a učíte je, jak získat peníze jinak než ničněním přírody nebo vzděláváte jejich děti, to vše jsou důležité části fungujících ochránářských projektů.

Samice mořských želv se vracejí klást vejce na místo, kde se samy vylihly. Co se stane, když daná pláž během života želvy zanikne (např. vlivem člověka)? Je taková želva schopna naklást vejce jinde, nebo se zkrátka nerozmnoží?

Pro želvy je tato situace složitá. Jsou zvyklé na změny, za 110 milionů let, co na Zemi žijí, se svět změnil hodně, ale nikdy se neměnil tak rychle jako dnes. Když přijdou klást vejce a místo pláže jsou tu domy a všude svítí zbytkové světlo a hraje hudba, ruší je to a nejsou schopny naklást vejce. Někdy zkusí přijít ještě další noc. Někdy zkusí plout ještě k další vhodné pláži, když se jim ale 2–3 dny nedaří najít vhodné místo, často pustí vejce do moře, protože už je prostě musí dostat ven z břicha. Z takových vajec se ale nic nevylihne, proto je třeba želví pláže chránit.

↑ Kareta obrovská při kladení vajec. Svítit je dovoleno pouze červeným světlem.

může trvat kolem hodiny i déle. Želva mistrně vyhloubí 30–50 cm hlubokou jámu a začne klást vejce. Teprve v tomto okamžiku je připuštěna blíž první skupinka přihlížejících turistů. Zblízka může sledovat kladoucí želvu pouze pár minut, pak ji vystřídají další čekající. Já jako zooložka mám trochu výsostní postavení, a tak mám umožněno být u želvy nepřetržitě. Celý proces už se natáhl na několik hodin, a stále ještě není u konce. Nutno zmínit, že kladení vajec je pro želvu velmi namáhavé. Je to jediný okamžik, kdy mořské želvy, a to pouze samice, opouštějí vodní prostředí a vydávají se na souš. Pohyb po pláži je sám o sobě náročný, o hrabání jámy a kladení vajec ani nemluvě. Na konci někdy i tří až čtyřhodinového snažení je už želva totálně vyčerpaná. Často odpočívá a závěrečnou cestu do moře zdolává s velkými obtížemi. Ochránáři po celou dobu bedlivě sledují, aby ji nikdo nerušil nebo se jí nepletl do cesty. Sahání na želvu samozřejmě nepřipadá v úvahu. Takovouto cestu želva absolvuje tři až pětkrát za sezonu, a pak zase znovu po několika letech.

HLEDÁNÍ VAJEC

Je kolem půlnoci, želva se konečně dostala zpět do mořských vln a její mohutné tělo mizí ve vodě. Zážitkem

K želvě se smí přistoupit, až když začne proces kladení vajec, do té doby je velmi citlivá na jakékoliv vyrušení

jsme byli natolik nadšeni, že se domlouváme s oběma organizacemi, že bychom s nimi strávili pár dní a přenočovali přímo na pláži. Dostáváme svolení a jedno z nejlepších dobrodružství našeho šrilanského pobytu může pokračovat. Na pláž tentokrát přijíždíme ve dne a máme příležitost si prohlédnout tu nádhernou rajskou divočinu. Vlny bijící o skaliska, hemžící se rácci pous-
tevníci a varan běžící po pláži dokreslují atmosféru. Večer už se společně s ochranářem, tentokrát ze státní organizace, vydáváme pátrat po želvách. Opět se připojujeme ke skupince turistů, ale tentokrát máme možnost

zůstat tak dlouho, jak chceme. K noclehu můžeme využít plážovou strážní budku ochránařů, ale raději volíme spánek pod širým

nebem, jen přikryti moskytiérou kvůli hmyzu. Ráno mě probudí nádherný východ slunce. Jak jsem již zmínila, většina želv naklade vejce na okraj pláže tam, kde začíná vegetace, jiné se ale zastaví uprostřed pláže a začnou hrabat tam. Vzhledem k tomu, že inkubace vajec trvá dva měsíce, mohla by tak být v určitém období vejce při stoupající hladině moře v nebezpečí, proto je takové místo v noci označeno a ráno se vejce vyhrabou a uloží do líhně. A my se právě pro jednu takovou snůšku vydáváme. Šrilančan šikovně vyhrabe jámu a pečlivě vyndá kolem 120 vajec. Skořápka není vápnitá jako u ptáků, ale měkká a kožovitá. Každá snůška je označena datem. Líheň chrání plot, který zabrání vstupu predátorům, ale umožní malým želvičkám dostat se v pravý čas do moře. Pohlaví malých želviček se určuje teplotou v době inkubace. V době našeho pobytu se bohužel ale žádné želvátko vylíhnout nechystalo, nejbližší šance byla až za týden. To jsem si ale nemohla nechat ujít.

Tušíte, jak se daří mořským želvám?
Je třeba je chránit? Můžete pomoci i Vy!
bit.ly/zelvy-v-uzkych

→ Noc strávená s dětmi na pláži pouze pod moskytiérou byla jedno z **nejlepších dobrodružství** naší výpravy.

LÍHNUTÍ POTOMSTVA

Po dvou nocích na pláži se tedy vracíme do Tangalle a po týdnu se vydáváme opět do Rekawy. Po příjezdu nás ale čeká zpráva, že jedna snůška se vylíhla včera. Bylo po půlnoci, tak nás nevolali. Je úplněk. Těším se, že nás čeká aspoň báječná podívaná na kladoucí želvy, ale opak je pravdou. Želvy se za silného měsíčního světla na pláž moc nevydávají, a když už, tak se snadno nechají vyrušit. Taková želva se pak uprostřed cesty otočí a „peláší“ zpátky do moře bez toho, aby nakladla vejce. Několikahodinové čekání a kladoucí želvu jsme viděli jen jednu. Ale aspoň že tak. Když už odejde většina turistů

zpátky do svých hotelů, vydá se Saman na prohlídku pláže. Za chvíli se vrací a bere mě a pár zbylých turistů stranou a zpod kabátu vydává malý poklad. Snůšku malých želviček. Jsou to želvičky, které byly zahrabány na samotném dně jámy a nedokázaly vlastními silami vylézt. My se tak stáváme svědky jejich první životní cesty do moře. Nedokážu se ubránit dojetí. Je to

jedna z nejnádhernejších nocí, které jsme během našeho dvouměsíčního putování Šrí Lankou zažili a návštěvu Rekawy mohu doporučit každému, kdo se zajímá o ochranu přírody a chce pozorovat mořské želvy s čistým svědomím, že jim neublíží, ale naopak pomůže jejich ochraně. My se na Šrí Lanku rozhodně vrátíme a Rekawa nebude chybět. Zkuste to také. 🌍

